

Utbildningsutskottets yttrande 2024/25:UbU5y

Sveriges genomförande av Agenda 2030

Till finansutskottet

Finansutskottet har gett utbildningsutskottet tillfälle att senast den 13 februari 2025 yttra sig över skrivelse 2024/25:66 Sveriges genomförande av Agenda 2030 och eventuella följdmotioner som väckts med anledning av skrivelsen i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet har beslutat att yttra sig över regeringens skrivelse och kommittémotion 2024/25:3300 av Mikael Damberg m.fl. (S) i de delar som rör utskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet föreslår att finansutskottet avstyrker det nämnda motionsyrkandet.

I yttrandet finns en avvikande mening (S, MP).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

Sammanfattning

I skrivelsen redogörs för regeringens samlade arbete med att genomföra Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling som antogs av FN:s generalförsamling i september 2015. Skrivelsen innehåller en nulägesanalys, en analys om samstämmighet och en samlad redovisning av regeringens arbete med Agenda 2030 inklusive en redovisning av den förflyttning som Sverige har gjort mot målet sedan den senaste skrivelsen Sveriges genomförande av Agenda 2030 (skr. 2021/22:247) överlämnades 2022. För varje mål presenteras en övergripande sammanfattning av måluppfyllelsen och därefter en redovisning av tematiska områden under respektive mål som regeringen bedömer har en stor bäring på målets uppfyllelse. Här redogörs för regeringens redovisning vad gäller mål 4 God utbildning för alla.

Regeringens redovisning av mål 4 God utbildning för alla

Mål 4 i Agenda 2030 innebär att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

Regeringen framhåller att det svenska utbildningssystemet ger tillgång till avgiftsfri utbildning och livslångt lärande för alla. I skrivelsen lyfter regeringen fram flera insatser som sedan 2022 genomförts för att säkerställa att mål 4 nås. Insatser för att stärka elevers grundläggande färdigheter som att läsa, skriva och räkna liksom insatser för att stärka kompetensförsörjningen lyfts särskilt fram. Också insatser för att stärka utbildningssystem i andra länder beskrivs.

Insatser för grundläggande färdigheter

För att vända de fallande skolresultaten menar regeringen att skolan behöver gå tillbaka till grunderna med mindre skärmtid och mer fokus på att läsa, skriva och räkna. Det ska vidare bli mer ordning i skolsystemet och bättre insyn i kommunala och fristående skolor samtidigt som betygsinflationen ska stoppas.

Att barn och elever utvecklar goda kunskaper i svenska menar regeringen är grundläggande för att lyckas i skolan och i arbetslivet och för en lyckad integration i samhället i stort. Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att se över hur de obligatoriska kartläggningsmaterialen i förskoleklass och bedömningsstöden i årskurs 1 kan förbättras och utvecklas så att de ger en bättre bild av elevens kunskaper och av vilka arbetssätt som kan användas för att ge eleven rätt stöd i rätt tid.

Skolverket har också fått i uppdrag att genomföra riktade insatser för högre kunskapsresultat och ökad måluppfyllelse. Skolverket ska rikta insatserna till huvudmän med skolenheter som har låga kunskapsresultat eller en hög andel

elever som inte fullföljer sina studier samt förskoleenheter med svåra förutsättningar.

Regeringen beskriver hur ett nytt samlat bidrag för förskolan infördes 2022. Bidraget, som har en socioekonomisk viktning, kan användas för att stärka det kvalitetshöjande arbetet i förskolan och minska barngruppernas storlek. Bidraget uppgår år 2025 till ca 2,9 miljarder kronor. Vidare har ytterligare medel tillförts statsbidraget för stärkt kunskapsutveckling. Statsbidraget betalas ut till huvudmän för förskoleklass och grundskola och kan t.ex. användas för att sätta in tidiga stödinsatser, fler särskilda undervisningsgrupper och för att anställa fler speciallärare. Bidraget uppgår 2025 till drygt 8,2 miljarder kronor. För att göra det mer attraktivt att arbeta på de mest krävande skolorna med socioekonomiska utmaningar har även statsbidraget med detta syfte förstärkts. Statsbidraget lämnas för att huvudmannen ska kunna vidta åtgärder för förbättrad arbetsmiljö och förbättrade arbetsvillkor för lärare i skolenheter med förskoleklass eller grundskola med socioekonomiska utmaningar. Bidraget uppgår 2025 till 570 miljoner kronor.

Stärkt kompetensförsörjning

Regeringen lyfter fram att vuxenutbildning ger människor en chans att få de kompetenser som krävs för vidare studier, för att få ett arbete eller för att växla yrke. Satsningar på regionalt yrkesvux inom komvux och yrkeshögskolan är enligt regeringen viktiga för att förbättra matchningen av kompetens med behoven på arbetsmarknaden. För att antalet utbildningsplatser ska kunna öka har därför ytterligare medel tillförts regionalt yrkesvux inom komvux och yrkeshögskolan.

Sedan den 1 januari 2023 finns ett nytt omställningsstudiestöd som syftar till att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier och på så sätt stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Riksdagens beslut om propositionen Ett effektivare omställningsstudiestöd (prop. 2023/24:168, bet. 2024/25:UbU5, rskr. 2024/25:30) innebär bl.a. att bestämmelserna för omställningsstudiestödet förenklas.

För att möta den snabba utvecklingen inom teknik och naturvetenskap och för att Sverige även i fortsättningen ska vara en innovativ tekniknation i framkant krävs enligt regeringen fler utbildade inom STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics). Regeringen har presenterat åtgärder för att stärka ingenjörlandet Sverige (prop. 2023/24:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.6.3) och planerar att presentera en STEM-strategi som spänner över hela utbildningssystemet och som ska ge förutsättningar för ett samordnat och fokuserat arbete. För att skapa långsiktiga strukturer som stöd för det fortsatta arbetet avser regeringen att inrätta en STEM-delegation.

Globala aspekter

Med fokus på att stärka nationella utbildningssystem verkar Sverige för en god, likvärdig och inkluderande utbildning och livslångt lärande med särskild uppmärksamhet på flickor och kvinnor. Sveriges stöd till utbildning har enligt

regeringen alltmer kommit att inriktas mot konfliktdrabbade och humanitära kontexter. Svenskt stöd till det globala partnerskapet för utbildning (Global Partnership for Education, GPE) har under en tvåårsperiod bidragit till att möjliggöra skolgång för 226 miljoner barn i 85 länder, varav hälften är sårbara länder eller länder i konflikt. Genom stöd till Unicef har Sverige bidragit till att 98 länder stärkt sin krisberedskap inom utbildning och att utbildningsinsatser nått närmare 38 miljoner barn, varav hälften flickor, som tidigare inte gått i skolan. Genom sitt flexibla stöd till Unescos utbildningssektor har Sverige bl.a. bidragit till att 170 länder kunnat stärka sina utbildningssystem. Sverige har också bidragit till Unescos stöd till yrkesutbildning vilket har gjort det möjligt för närmare 600 000 unga och vuxna att få en sådan utbildning. Sveriges garanti till International Finance Facility for Education (IFFEd) är en av Sidas största garantier och förväntas av regeringen bli en viktig hävstång för att mobilisera ytterligare resurser till utbildning.

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3300 av Mikael Damberg m.fl. (S) framhåller motionärerna att regeringen bör återkomma med en plan för hur regeringen ska skärpa sitt arbete för att nå Agenda 2030-målen, bl.a. genom åtgärder i linje med de förslag som nämns i motionen när det gäller mål 4 God utbildning för alla. Motionärerna menar att Sverige i dag inte fullt ut lever upp till målet om en likvärdig utbildning. Skolans utveckling präglas också enligt motionärerna av ökande ojämlikhet och segregation. För att nå målet menar motionärerna att det krävs en mer rättvis resursfördelning och åtgärder för att säkerställa att alla elever får det stöd och de möjligheter de har rätt till.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att det svenska utbildningssystemet ger tillgång till avgiftsfri utbildning och livslångt lärande för alla.

Utskottet menar i likhet med regeringen att Sverige även fortsättningsvis möter stora samhällsutmaningar och att en av dessa utmaningar är att återupprätta en stark kunskapsskola. Av skrivelsen framgår flera av de åtgärder som regeringen sedan 2022 har vidtagit på nationell och global nivå som bidrar till att säkerställa att mål 4 i Agenda 2030 nås.

Utskottet noterar, utöver de åtgärder som beskrivs i skrivelsen, att regeringen har beslutat att utreda flera av de frågor som motionärerna lyfter. Regeringen beslutade i november 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå ett system för resursfördelning som utgår från en nationellt bindande skolpengsnorm (dir. 2023:153). Syftet är att genom statlig styrning av finansieringen öka likvärdigheten i den svenska skolan i hela landet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 november 2026. Regeringen beslutade i juli 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på en reglering som säkerställer att de skattemedel som avsätts för skolan används

till det medlen är avsedda för, dvs. att finansiera driften av dessa verksamheter (dir. 2022:102). Förslagen ska syfta till att öka kvaliteten och likvärdigheten i skolväsendet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2025.

Utskottet noterar vidare att Utredningen om mer obligatorisk undervisningstid för elever som behöver det lämnade sitt slutbetänkande i december 2024 (Förstärkningsundervisning i skolan — en försöksverksamhet för fler behöriga elever, SOU 2024:94). Förslagen som lämnats syftar till att skapa bättre förutsättningar för elever att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program. Betänkandet har remitterats.

Mot denna bakgrund anser utskottet att finansutskottet bör avstyrka motion 2024/25:3300 (S) i de delar som avser utbildningsutskottets beredningsområde.

Stockholm den 13 februari 2025

På utbildningsutskottets vägnar

Fredrik Malm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Malm (L), Åsa Westlund (S), Patrick Reslow (SD), Josefin Malmqvist (M), Linus Sköld (S), Robert Stenkvis (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Mats Wiking (S), Jörgen Grubb (SD), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Daniel Riazat (V), Mathias Bengtsson (KD), Niels Paarup-Petersen (C), Anders Alftberg (SD), Niklas Sigvardsson (S), Johanna Rantsi (M) och Jan Riise (MP).

Avvikande mening

Yttrande till finansutskottet över Sveriges genomförande av Agenda 2030 (S, MP)

Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Mats Wiking (S), Niklas Sigvardsson (S) och Jan Riise (MP) anför:

Sverige lever i dag inte fullt ut upp till Agenda 2030:s mål om en likvärdig utbildning. Trots att skolan ska vara kompensatorisk och ge alla barn samma möjligheter, ser vi ökande ojämlikhet och segregation. Skolans resurser fördelas ojämnt, de elever och skolor som har störst behov ofta får minst stöd. Det svenska skolsystemet gynnar dessutom vinstdrivande aktörer, vilket bidrar till att pengar som borde gå till undervisning istället försvinner från verksamheten.

Segregationen förstärks ytterligare genom orättvisa urvalssystem som stänger ute vissa elever och gör att skolor i utsatta områden halkar efter. Dessutom är tidiga insatser och stöd för elever som riskerar att hamna efter ofta otillräckliga. För att nå målet om en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet krävs en mer rättvis resursfördelning och åtgärder för att säkerställa att alla elever får det stöd och de möjligheter de har rätt till.

Mot denna bakgrund anser vi att finansutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3300 (S) i de delar som avser utbildningsutskottets beredningsområde.